KOHTUJURISTI ETTEPANEK

VERICA TRSTENJAK

esitatud 8. septembril 2009 [1]

Sisukord

I. Sissejuhatus . . . . . I - 11309

II. Õiguslik raamistik . . . . . I - 11309

A – Ühenduse õigus . . . . . I - 11309

B – Siseriiklik õigus . . . . . I - 11310

III. Asjaolud ja eelotsusetaotlus . . . . . I - 11311

A – Asjaolud . . . . . I - 11311

B – Esimene eelotsusetaotlus ja otsus O'Byrne . . . . . I - 11312

C – House of Lords'i eelotsusetaotlus . . . . . I - 11313

IV. Menetlus Euroopa Kohtus . . . . . I - 11314

V. Poolte argumendid . . . . . I - 11314

VI. Õiguslik hinnang . . . . . I - 11315

A – Esimene eelotsusetaotlus ja otsus O'Byrne . . . . . I - 11316

1. Esimene eelotsuse küsimus: toote käibelelaskmise aeg . . . . . I - 11316

2. Euroopa Kohtu poolt esimesele eelotsuse küsimusele antud vastuse analüüs . . I - 11316

a) Mitmeastmeline tootja mõiste direktiivi 85/374 artikli 3 alusel . . . . . I - 11317

b) Direktiivi 85/374 artikli 11 kohane aegumise algus tootja mõiste funktsionaalse tõlgendamise kontekstis . . . . . I - 11319

1 – Algkeel: saksa.

3. Teine ja kolmas eelotsuse küsimus: tootja kaasamine käimasolevasse menetlusse kostja asendamise abil . . . . . I - 11323

4. Euroopa Kohtu poolt teisele ja kolmandale eelotsuse küsimusele antud vastuse analüüs . . . . . I - 11324

B – House of Lords'i eelotsusetaotlus . . . . . I - 11325

1. Sissejuhatavad märkused . . . . . I - 11325

2. Võimatus asendada algne kostja tootjaga pärast direktiivi 85/374 artikli 11 kohase tähtaja möödumist . . . . . I - 11326

3. House of Lords'i eelotsuse küsimuse eelduste ning nende direktiivi 85/374 kohaldamisele avalduva mõju analüüs . . . . . I - 11330

a) Aegumine direktiivi 85/374 artikli 11 alusel ja kostjate asendamine enne kõnealuse aegumistähtaja möödumist . . . . . I - 11330

i) Aegumistähtaja kulgemine direktiivi 85/374 artikli 11 alusel sellisel juhul nagu põhikohtuasjas . . . . . I - 11330

ii) Võimalus asendada algne kostja tootjaga enne direktiivi 85/374 artikli 11 kohase aegumistähtaja möödumist . . . . . I - 11332

b) Tarnija direktiivi 85/374 artikli 3 tähenduses tootjana käsitlemise tagajärjed I - 11333

i) Tarnija käsitlemine tootjana direktiivi 85/374 artikli 3 lõike 1 esimese lauseosa või lõike 3 tähenduses . . . . . I - 11333

ii) Tarnija direktiivi 85/374 artikli 3 lõike 1 esimese lauseosa või lõike 3 tähenduses tootjana käsitlemise tagajärjed . . . . . I - 11335

4. Kokkuvõte . . . . . I - 11338

VII. Ettepanek . . . . . I - 11338

I. Sissejuhatus

1. Käesolev House of Lords'i eelotsusetaotlus käsitleb nõukogu 25. juuli 1985. aasta direktiivi 85/374/EMÜ liikmesriikide tootevastutust käsitlevate õigus- ja haldusnormide ühtlustamise kohta [2] artikli 11 tõlgendamist. Eelotsusetaotluse esitanud kohus palub Euroopa Kohtult eriti selgitust selle kohta, kas ja millistel tingimustel saab toote valmistajat poole asendamise abil kostjana kaasata menetlusse, milles kannatanu on direktiivist tulenevad nõuded esitanud ekslikult toote tarnija vastu, kui see menetlus algatati enne direktiivi 85/374 artiklis 11 ette nähtud kümneaastase aegumistähtaja möödumist, kuid kostja asendamise taotlus esitati siiski alles pärast nimetatud kümneaastase tähtaja möödumist.

2. Selle eelotsusetaotluse eripäraks on asjaolu, et käesolev eelotsuse küsimus – kuigi see on teisiti sõnastatud – on samas kohtuasjas High Court of Justice (England & Wales), Queen's Bench Division'i, kui esimese astme kohtu poolt Euroopa Kohtule juba korra esitatud ning saanud vastuse 9. veebruari 2006. aasta otsusega O'Byrne. [3] Kuna House of Lords'ile kui apellatsioonikohtule käesolevas kohtuasjas jääb ebaselgeks Euroopa Kohtu antud lahenduse täpne ulatus, siis esitas ta selle küsimuse eelotsuse saamiseks uuesti Euroopa Kohtule.

II. Õiguslik raamistik

A – *Ühenduse õigus*

3. Direktiivi 85/374 artikkel 1 sätestab, et „[t]ootja vastutab kahju eest, mille põhjustab tema toote puudus".

4. Direktiivi 85/374 artikkel 3 on sõnastatud järgmiselt:

„1. „Tootja" tähendab valmistoote valmistajat, mis tahes tooraine tootjat või koostisosa valmistajat ja iga isikut, kes tootel oma nime, kaubamärki või muud selgesti eristatavat tunnust kasutades esineb selle tootjana.

[…]

2 – EÜT L 210, lk 29; ELT eriväljaanne 15/01, lk 257.
3 – 9. veebruari 2006. aasta otsus kohtuasjas C-127/04: O'Byrne (EKL 2006, lk I-1313).

3. Kui tootjat ei ole võimalik kindlaks teha, käsitletakse toote iga tarnijat selle tootjana, kui ta ei tee kahjukannatajale [mõiste „kahjukannataja" asemel on edaspidi kasutatud täpsemat vastet „kannatanu"] mõistliku aja jooksul teatavaks tootja või talle toote tarninud isiku andmeid. Kui toode ei osuta lõikes 2 nimetatud importija andmetele, kehtib seesama ka sisseveetud toote puhul, isegi kui tootja nimi on märgitud."

5. Direktiivi 85/374 artikkel 11 sätestab:

„Liikmesriigid sätestavad oma õigusaktides, et kui kannatanu ei ole vahepeal tootja vastu kohtuasja algatanud, kehtivad käesoleva direktiivi alusel kannatanule antud õigused 10 aastat alates päevast, mil tootja lasi käibele kahju põhjustanud toote."

B – *Siseriiklik õigus*

6. Direktiiv 85/374 võeti Ühendkuningriigi õigusesse üle 1. märtsil 1988 jõustunud 1987. aasta tarbijakaitse seaduse (Consumer Protection Act 1987) esimese osaga.

7. Muu hulgas lisati selle seadusega 1980. aasta aegumise seadusse (Limitation Act 1980) jagu 11 A, mille punkt 3 sätestab:

„Hagi, millele kohaldatakse käesolevat jagu, ei saa esitada kümneaastase aegumistähtaja möödumisel alates asjaomasest ajahetkest […]; käesolevast punktist tulenevalt lõpeb hagi esitamise õigus eespool sätestatud kümneaastase tähtaja möödumisel ning seda olenemata asjaolust, kas nimetatud hagi esitamise õigus on tekkinud või käesoleva seaduse järgmistes sätetes ette nähtud tähtajad kulgema hakanud."

8. 1980. aasta aegumise seaduse 35. jao kohaselt ei või põhimõtteliselt käimasolevas kohtumenetluses kostjat pärast aegumistähtaja möödumist asendada. Erandina on kohtutel menetlusnormide alusel siiski õigus anda nõusolek selliseks poolte asendamiseks pärast aegumistähtaja möödumist.

9. Tsiviilkohtumenetluse eeskirjade (Civile Procedure Rules) eeskirja 19.5 lõike 3 alapunkt a sätestab sellise poolte asendamise võimaluse pärast aegumistähtaja möödumist, kui hagi on ekslikult esitatud vale isiku vastu. Selle sätte kohaldamisel on siseriiklikel kohtutel lai kaalutlusõigus. Seejuures peavad nad võtma arvesse asjaolu, et kostja jääb ilma

aegumistähtaja vabastavast mõjust, mistõttu rahuldatakse kostja asendamise taotlus ka kõigi koosseisu tingimuste täitmisel üksnes siis, kui see on kohtuasja asjaolusid arvesse võttes õiglane.

III. Asjaolud ja eelotsusetaotlus

A – *Asjaolud*

10. Põhikohtuasja vastustajat vaktsineeriti lapsena Ühendkuningriigi arstipraksises HIB-vaktsiiniga, mille tootja oli Prantsuse äriühing Pasteur Mérieux Sérums et Vaccins SA, kes muutis oma nime hiljem Aventis Pasteur SA-ks (edaspidi „APSA"). Vaktsiini tarnis Ühendkuningriiki Inglise äriühing Mérieux UK Limited, mis oli APSA 100-protsendilise osalusega tütarettevõtja. 1994. aastal asutas APSA ühisettevõtte firmaga Merc Inc. Mérieux UK Limited kujundati ümber kõnealuse ühisettevõtte tütarettevõtjaks ning muutis oma nime seejärel Aventis Pasteur MSD-ks (edaspidi „APMSD").

11. Vastustajale manustatud vaktsiin kuulus paljude HIB-vaktsiini ühikutega partiisse, mille APSA saatis 18. septembril 1992 APMSD-le. 22. septembril 1992 saabus kõnealune partii APMSD-sse, kes tasus selle eest esitatud arve APSA-le õigel ajal.

12. Kindlakstegemata kuupäeval, arvatavasti 1992. aasta septembri lõpus või oktoobri alguses, müüs APMSD osa kaubapartiist, sh ka vastustajale manustatud vaktsiini, Department of Health'ile (Tervishoiuministeerium) ning see tarniti viimase poolt määratud haiglale, mis toimetas vaktsiini omakorda arstipraksisele, milles vastustaja 3. novembril 1992 vaktsineeriti.

13. Vaktsineerimise järel tekkis vastustajal raske ajukahjustus. Ta väidab, et tema kahjustuse põhjustas vaktsiin, mis oli puudusega.

14. 2. novembril 2000 esitas vastustaja APMSD vastu hagi. 1. augustil 2001 kättetoimetatud hagi põhjenduses väitis ta, et toote oli valmistanud APMSD ning see oli puudusega. APMSD väitis 29. novembril 2001 kättetoimetatud vastuses, et ta on üksnes vastustajale

manustatud vaktsiini edasimüüja. 17. aprilli 2002. aasta vastuses asjakohasele järelepärimisele nimetas APMSD tootjana Pasteur Merieux Serums et Vaccins SA-d.

15. 16. oktoobril 2002 algatas vastustaja eraldi menetluse APSA vastu, milles ta nõudis kahju hüvitamist põhjendusega, et vaktsiini tootja on APSA. Nimetatud teise menetluse käigus möönab APSA, et ta on vaktsiini tootja, kuid väidab, et tema vastu esitatud hagi on aegunud. Ta väidab, et toode lasti käibele 18. septembril 1992 partii tarnimisega APMSD-le, kes sai selle kätte 22. septembril 1992. 1980. aasta aegumise seaduse jao 11 A punkti 3 kohane kümneaastane aegumistähtaeg möödus seega hiljemalt 22. septembril 2002.

16. Lisaks sellele uuele APSA vastu algatatud menetlusele esitas vastustaja 10. märtsil 2003 taotluse asendada esimeses APMSD vastu algatatud menetluses viimane kui kostja APSA-ga. Taotluse põhjenduses tõi vastustaja välja, et esimese hagi esitamise ajal novembris 2000 arvas ta ekslikult, et vaktsiini tootja on APMSD. Kõnealuse kostja asendamise taotluse vastu esitas APSA vastuväite, et kuna siseriiklik õigus lubab taolist poolte asendamist pärast kümneaastase tähtaja möödumist, ei ole see kooskõlas direktiivi 85/374 artikliga 11. Vastustaja vaidleb sellele väitele vastu.

B – *Esimene eelotsusetaotlus ja otsus O'Byrne*

17. Neil asjaoludel peatas High Court of Justice (England & Wales), Queen's Bench Division, toona tema menetluses olnud esimese kohtuasja ning esitas Euroopa Kohtule kolm eelotsuse küsimust. High Court of Justice palus selgitust eelkõige selle kohta, millal võib sellisel juhul nagu põhikohtuasjas käsitleda toodet käibelelastuna direktiivi 85/374 artikli 11 tähenduses (esimene eelotsuse küsimus), kas ekslikult mitte tootja, vaid teise ettevõtja vastu esitatud hagi võib käsitleda „tootja vastu algatatud kohtuasjana" artikli 11 tähenduses (teine eelotsuse küsimus) ja kas artikkel 11 lubab neil tingimustel asendada kohtu loal kostja tootjaga, kui asjaomane menetlus algatati enne kümneaastase tähtaja möödumist, kuid kostja asendamise taotlus esitati alles pärast selle tähtaja möödumist (kolmas eelotsuse küsimus).

18. Vastuseks neile küsimustele leidis Euroopa Kohus otsuses O'Byrne:

„1. Nõukogu 25. juuli 1985. aasta direktiivi 85/374/EMÜ liikmesriikide tootevastutust käsitlevate õigus- ja haldusnormide ühtlustamise kohta artiklit 11 tuleb

tõlgendada selliselt, et toode on käibele lastud, kui see on tootja juhitavast tootmisprotsessist väljunud ning jõudnud turustamisprotsessi, milles seda kasutamise või tarbimise eesmärgil avalikkusele pakutakse.

2. Kui hagi on esitatud äriühingu vastu, keda ekslikult peeti tootjaks, kui tegelikult oli selle toote valmistaja teine äriühing, siis tuleb tingimused, millele vastavalt võib kohtuasjas poole asendada teise isikuga, kehtestada põhimõtteliselt siseriiklikus menetlusõiguses. Hinnates sellise asendamise tingimuste täitmist, peab siseriiklik kohus tagama, et direktiivi 85/374 artiklites 1 ja 3 sätestatud direktiivi isikulist kohaldamisala järgitakse."

C – *House of Lords'i eelotsusetaotlus*

19. Otsuse O'Byrne alusel rahuldas High Court of Justice (England & Wales), Queen's Bench Division, 20. oktoobril 2006 vastustaja taotluse poole asendamiseks, põhjendades seda asjaoluga, et APMSD nimetati APSA asemel kostjaks eksituse tõttu. APSA kaebas kõnealuse otsuse edasi Court of Appeal'ile, kes jättis apellatsioonkaebuse 9. oktoobril 2007 rahuldamata. APSA sai House of Lords'ilt loa kaebuse esitamiseks.

20. Kõnealuses kassatsioonimenetluses peab House of Lords langetama otsuse selle kohta, kas direktiiviga 85/374 on kooskõlas see, kui liikmesriigi õigusnormid lubavad taolisel juhul nagu põhikohtuasjas algse kostja asendamist tegeliku tootjaga. See küsimus esitati Euroopa Kohtule juba esimese eelotsusetaotluse teise ja kolmanda küsimusega ning otsuses O'Byrne andis Euroopa Kohus neile küsimustele ka vastuse. House of Lords'il tekkisid aga etteantud lahenduse täpse ulatuse määratlemisel märkimisväärsed tõlgendamisraskused.

21. Neil asjaoludel otsustas House of Lords menetluse peatada ja esitada Euroopa Kohtule uueks eelotsuse saamiseks järgmise küsimuse:

Kas Euroopa tootevastutuse direktiiviga on kooskõlas see, kui siseriiklik õigus lubab direktiivi alusel algatatud kohtuasjas asendada esialgse kostja uue kostjaga pärast seda, kui direktiivi artiklist 11 tulenev kannatanu õiguste teostamiseks antud kümneaastane tähtaeg on möödunud, kui kõnealuse kümneaastase tähtaja jooksul algatatud

kohtuasja ainsa kostjana on märgitud direktiivi artiklis 3 nimetamata isik?

IV. Menetlus Euroopa Kohtus

22. Euroopa Kohtu kantseleisse saabus 11. juuni 2008. aasta eelotsusetaotlus 5. augustil 2008. Kirjalikus menetluses esitasid oma märkused põhikohtuasja vastustaja ja kaebuse esitaja ning komisjon. 30. juunil 2009. aastal peetud kohtuistungil esitasid oma märkused põhikohtuasja vastustaja ja kaebuse esitaja esindajad ning komisjoni esindaja.

V. Poolte argumendid

23. APSA viitab asjaolule, et direktiiv 85/374 põhineb komplekssel huvide tasakaalustamisel. Kompenseerimaks tootja süüst sõltumatut vastutust näeb direktiiv ette mõned tootja süüst vabastamise alused ja muud kaitsemehhanismid. Selles kontekstis määrab artikkel 11 kindlaks, et direktiivist tulenevad tarbija õigused lõppevad igal juhul pärast kümneaastase tähtaja möödumist ajast, mil tootja lasi toote käibele. Ainus võimalus selle tähtaja kulgemise katkestamiseks on hagi esitamine tootja vastu artikli 3 tähenduses. Kuna direktiivi 85/374 eesmärk on selles sätestatud teemade täielik ühtlustamine, on artiklis 3 kehtestatud tootja definitsioon ammendav. Võttes arvesse asjaolu, et APMSD ei ole tootja artikli 3 tähenduses, ei katkestanud APMSD vastu esitatud hagi kümneaastase aegumistähtaja kulgemist. Seega on kannatanu nõuded pärast nimetatud tähtaja möödumist aegunud, mistõttu on välistatud, et ta võib neid nõudeid jätkuvalt kohtulikult kaitsta menetluses APMSD kui algse kostja vastu või APSA kui uue kostja vastu.

24. Põhikohtuasja vastustaja arvates ei ole direktiiviga 85/374 vastuolus selline siseriiklik menetlusnorm, mille kohaselt võib toote tarnija, kelle vastu on enne artiklis 11 sätestatud kümneaastase aegumistähtaja lõppu esitatud hagi, asendada erandlikel asjaoludel kostja asendamise käigus tootjaga, ja seda isegi siis, kui poolte asendamise taotlus esitati alles pärast kümneaastase aegumistähtaja möödumist. Sellist sätet tuleb pidada direktiiviga kooskõlas olevaks eelkõige siis, kui poolte asendamise eelduseks on asjaolu, et hageja soovis oma nõuded *ab initio* esitada tootja

vastu, ning siseriiklikud kohtud võivad jätta kostja asendamise taotluse rahuldamata, kui uus kostja ei teadnud enne kümneaastase tähtaja möödumist hageja kavatsusest esitada nõuded tootja vastu.

25. Komisjoni arvates soovib eelotsusetaotluse esitanud kohus sisuliselt selgitust selle kohta, kas põhikohtuasja aluseks olnud asjaolude kontekstis on siseriikliku õiguse alusel lubatav kostja asendamine kooskõlas direktiiviga 85/374, kui kannatanu esitab oma nõuded enne kümneaastase aegumistähtaja möödumist ekslikult mitte tootja vastu direktiivi artikli 3 lõike 1 tähenduses, vaid hoopis direktiivi artikli 3 lõike 3 tähenduses tootjana käsitletava tarnija vastu ning ta taotleb kostja asendamist alles pärast kõnealuse kümneaastase tähtaja möödumist. Sellele küsimusele tuleb vastata jaatavalt.

VI. Õiguslik hinnang

26. Siseriiklik kohus esitab käesoleva eelotsusetaotlusega Euroopa Kohtule küsimuse, mille samas kohtuvaidluses on madalama astmena juba esitanud High Court of Justice (England & Wales), Queen's Bench Division, ning millele Euroopa Kohus on vastanud otsuses O'Byrne. [4]

27. Kuigi esimeses kohtuasjas O'Byrne tegi Euroopa Kohus lõpliku otsuse, mille siduv mõju laieneb mitte üksnes eelotsusetaotluse esitanud kohtule, vaid ka kõikidele kohtutele, mis peavad langetama otsuse samas kohtuasjas, on samas kohtuasjas sama küsimuse teistkordne esitamine lubatav. [5] Väljakujunenud kohtupraktika kohaselt võib selline eelotsuse küsimuse uuesti esitamine olla põhjendatud eelkõige siis, kui siseriiklikul kohtul on raskusi Euroopa Kohtu otsuse mõistmisel või kohaldamisel, kui ta esitab Euroopa Kohtule uue õigusliku küsimuse või uued seisukohad, mis võivad viia selleni, et Euroopa Kohus vastab juba esitatud küsimusele teisiti. [6] Seejuures tuleb põhimõtteliselt jätta siseriikliku kohtu otsustada, kas eelotsus andis talle otsuse langetamise seisukohast piisavalt asjakohase vastuse või kas ta peab vajalikuks esitada eelotsuse küsimus uuesti. [7]

28. Võttes arvesse eeltoodut, analüüsin ma kõigepealt otsust O'Byrne. Seejärel võtan ma nimetatud analüüsi aluseks uuesti esitatud eelotsuse küsimuse vastuse ettepaneku väljatöötamisele.

4 – Viidatud eespool 3. joonealuses märkuses.

5 – Rengeling, H.-W., Middeke, A., Gellermann, M., *Handbuch des Rechtsschutzes in der Europäischen Union*, München 2003, § 10, punkt 87.

6 – 11. juuni 1987. aasta otsus kohtuasjas 14/86: Pretura di Salò (EKL 1987, lk 2545, punkt 12), ja 5. märtsi 1986. aasta määrus kohtuasjas 69/85: Wünsche (EKL 1986, lk 947, punkt 15).

7 – Vt Dauses, A., „P – Gerichtsbarkeit der EU", väljaandes *Handbuch des EU-Wirtschaftsrechts* (väljaandja Dauses, M.), P. II, punkt 224 (EL 23).

A – *Esimene eelotsusetaotlus ja otsus O'Byrne*

1. Esimene eelotsuse küsimus: toote käibelelaskmise aeg

29. Kohtuotsuses O'Byrne pidi Euroopa Kohus vastama kõigepealt küsimusele, kas olukorras, kus tootja annab toote tema edasimüüjana tegutsevale tütarettevõtjale ja viimane müüb selle kolmandale isikule, tuleb direktiivi 85/374 artiklit 11 tõlgendada selliselt, et käibelelaskmine toimub toote üleandmisel tootjalt tütarettevõtjale või tütarettevõtjalt kolmandale isikule.

30. Sellele eelotsuse küsimusele antud vastuses rõhutas Euroopa Kohus, et direktiivi 85/374 artiklis 11 sisalduv eeskiri kannatanule antud õiguste ajalise piiramise kohta on neutraalse iseloomuga. Seega peab ajaliste piirangute seadmine kannatanu hagi esitamisele vastama objektiivsetele kriteeriumidele. [8]

31. Seejärel rõhutas Euroopa Kohus põhimõtet, et toodet tuleb käsitleda direktiivi artikli 11 tähenduses käibele lastuna, kui see on tootja juhitavast tootmisprotsessist väljunud ning jõudnud turustusprotsessi, milles see on kasutamise või tarbimise eesmärgil avalikkusele kättesaadavaks tehtud. Seejuures ei ole põhimõtteliselt oluline, kas toode müüakse otse tootjalt kasutajale või tarbijale või toimub see müük mitut ettevõtjat hõlmavas turustusprotsessis. [9]

32. Kui tootja ja tarnija vaheline seotus on siiski niivõrd tugev, et viimane osaleb tegelikult tootmisprotsessis, siis kuulub ka see tarnija tootja mõiste alla direktiivi artikli 11 tähenduses ning pelgalt toote üleandmist kõnealusele tarnijale ei käsitleta selle käibelelaskmisena. Siseriikliku kohtu ülesanne on hinnata, kas tegemist on sellise tugeva seotusega. [10]

2. Euroopa Kohtu poolt esimesele eelotsuse küsimusele antud vastuse analüüs

33. Vastuses esimesele eelotsuse küsimusele leidis Euroopa Kohus peamiselt, et toodet tuleb põhimõtteliselt käsitleda käibelelastuna alates ajast, mil tootja annab toote tarnijale üle. Kui tootja ja tarnija vahel on siiski nii tugev seotus, et tarnija osaleb tegelikult tootmisprotsessis, tuleb ka seda tarnijat

8 – Eespool 3. joonealuses märkuses viidatud otsus O'Byrne, punkt 26.

9 – Samas, punkt 27 jj.

10 – Samas, punkt 29 jj.

pidada tootjaks direktiivi 85/374 artiklite 7 ja 11 tähenduses. Sellisel juhul käsitletakse toodet käibelelastuna alles alates hetkest, mil tootjaks loetav tarnija on toote kolmandale isikule üle andnud.

34. Kuna direktiivi artiklites 7 ja 11 kasutatud tootja mõiste viitab artiklis 3 sätestatud tootja legaaldefinitsioonile, valis Euroopa Kohus otsuses O'Byrne põhimõtteliselt artikli 3 tähenduses tootja mõiste funktsionaalse tõlgendamise. Uurimaks kõnealuse funktsionaalse tõlgendamise täpset ulatust ja tähendust, kirjeldan ma kõigepealt erinevaid tootjate kategooriaid artikli 3 alusel ning selgitan seejärel välja, millist tootja kategooriat pidas silmas Euroopa Kohus. Seejärel selgitan ma, kuidas sobitub see funktsionaalne tõlgendamine direktiivis 85/374 ette nähtud aegumise eeskirjaga.

a) Mitmeastmeline tootja mõiste direktiivi 85/374 artikli 3 alusel

35. Direktiivi 85/374 isikulise kohaldamisala määramisel lähtus seadusandja keerukast mitmeastmelisest tootja mõistest, mida kirjeldatakse artiklis 3 ning mis hõlmab nelja erinevat tootjate kategooriat:

(1) tootja *stricto sensu*, kes valmistab valmistoote, toodab mis tahes toorainet või valmistab koostisosa (artikli 3 lõike 1 esimene lauseosa);

(2) *quasi*-tootja, kes tootel oma nime, kaubamärki või muud selgesti eristatavat tunnust kasutades esineb selle tootjana (artikli 3 lõike 1 teine lauseosa);

(3) importija, kes oma äritegevuse käigus impordib ühendusse turustamiseks mõeldud toote (artikli 3 lõige 2);

(4) tarnija, kes toodet turustab, kui tootjat – või imporditud kaupade puhul importijat – ei ole võimalik kindlaks teha ning tarnija ei tee mõistliku aja jooksul teatavaks tootjat või talle toote tarninud isikut (artikli 3 lõige 3).

36. Kui otsuses O'Byrne rõhutas Euroopa Kohus, et üksust, mis on formaalselt tarneahela osa, tuleb tema osalemise tõttu tootmisprotsessis käsitleda funktsionaalselt tootjana, siis viitas Euroopa Kohus kaudselt, kuid eksimatult tootja kategooriale *stricto sensu* artikli 3 lõike 1 esimese lauseosa tähenduses. Üksnes tootja *stricto sensu* juhib tootmisprotsessi ning ta suudab seda protsessi korraldada teisi üksuseid kaasates.

37. Otsuses O'Byrne kasutatud tootja mõiste funktsionaalne tõlgendamine seondub seega tootja kategooriaga *stricto sensu* direktiivi 85/374 artikli 3 lõike 1 esimese lauseosa tähenduses. Seevastu teisi tootjate kategooriaid kõnealune tootja mõiste funktsionaalne tõlgendamine ei hõlma.

38. Siseriiklike kohtute ülesanne on tuvastada, kas toote tarnijat tuleb üksikjuhul käsitleda funktsionaalselt tootjana direktiivi 85/374 artikli 3 lõike 1 esimese lauseosa tähenduses. Selles seoses on Euroopa Kohus otsuses O'Byrne siiski juba selgitanud, [11] et hindamaks, kas tootja ja tarnija on nii tihedalt seotud, et tarnija osaleb tegelikult tootmisprotsessis, ei ole oluline, kas tootja ja tarnija on erinevad juriidilised isikud või mitte. Samamoodi ei ole oluline, kas tootja *stricto sensu* esitas kõnealusele üksusele toodete eest arve ning kas viimane tasus ostuhinna nagu iga teinegi ostja. Samuti ei ole oluline, kellel oli mingil ajahetkel toodete omandiõigus. Seevastu on oluline, kas need ettevõtjad tegelevad erineva tootmistegevusega või tegutseb üks neist – tütarettevõtja – üksnes emaettevõtja valmistatud toote turustajana või edasimüüjana.

39. Võttes arvesse neid põhimõtteid on tarnija – funktsionaalse – tootjana käsitlemiseks direktiivi 85/374 artikli 3 lõike 1 esimese lauseosa tähenduses määrav vastus küsimusele, kas tootja säilitas pärast kauba üleandmist sellele formaalselt tarneahelasse kuuluvale tarnijale *de facto* kontrolli üleantud toote üle. [12] Sellega on eriti tegemist siis, kui tarnija ei otsusta oma tegutsemise üle turul sõltumatult, vaid rakendab teda kontrolliva tootja poolt antud juhiseid.

11 – Samas, punkt 30 jj.

12 – Vt selle kohta ka kohtujurist Geelhoedi ettepanek eespool 3. joonealuses märkuses viidatud kohtuasjas O'Byrne (ettepaneku punkt 43), kelle arvates peaks lähtepunktiks olema kontroll toote üle või toote üle kontrolli loovutamine. Vt ka Viney, G., Jourdain, P., *Les conditions de la responsabilité*, 3. trükk, Paris 2006, lk 881; Jourdain, P., „Responsabilité civile. Responsabilités spéciales. Produits défectueux", *RTD civ*. 2006, lk 331, 333.

40. Küsimusele toote faktilise kontrolli üleandmise kohta peavad vastama siseriiklikud kohtud üksikjuhu hindamise käigus ning pöörates erilist tähelepanu tootja juhitavale tootmis- ja turustamisprotsessile. Siiski ei saa tähelepanuta jätta, et kontsernisiseste tehingute puhul ei kaasne toote üleandmisega tavaliselt kontrolli kaotamist selle üle, eriti kui tegemist on tarnega 100-protsendilise osalusega tütarettevõtjale nagu põhikohtuasjas.

41. Tootja poolt toote üleandmisel tarneahelasse kuuluvale 100-protsendilise osalusega tütarettevõtjale võib seega eeldada, et tootja säilitab toote üle kontrolli nii kauaks, kuni see tütarettevõtja on müünud toote kontserni mittekuuluvale isikule või üksusele. Selle eelduse saab ümber lükata. Majanduslik reaalsus on liialt keeruline, et konkreetseid suhteid arvesse võtmata võiks väita, et tootja ei kaota faktilist kontrolli toote üle, kui ta annab selle üle kontsernisisesele üksusele. Vastupidist tõendava tõendi kontrolli kaotamise kohta ning ka tõendi toote kontsernisisese üleandmise täpse aja kohta peab siiski esitama tootja, kes kannab seejuures mitte üksnes tõendamiskoormist, vaid ka tõendamisriski. Vältimaks seda, et tootja võib selles kontekstis saada menetlusliku eelise, kasutades ära tarbijale läbipaistmatuid kontsernisiseseid suhteid, tuleb kõnealusele vastupidist tõendavale tõendile esitada ka kõrgemad nõuded.

42. Kui ei esitata vastupidist tõendavat tõendit kontrolli kaotamise kohta kontsernisisese üleandmise käigus, tuleb tarnijat, kes on tootja 100-protsendilise osalusega tütarettevõtja ning sai viimaselt toote, käsitleda koos emaettevõtjaga selle toote valmistajana direktiivi 85/374 artikli 3 lõike 1 esimese lauseosa tähenduses.

b) Direktiivi 85/374 artikli 11 kohane aegumise algus tootja mõiste funktsionaalse tõlgendamise kontekstis

43. Andes tootja mõistele direktiivi 85/374 artikli 3 lõike 1 esimese lauseosa tähenduses funktsionaalse tõlgenduse, võetakse kohaselt arvesse direktiiviga loodud tasakaalu tarbijate ja tootjate huvide vahel. See väljendub esmajoones direktiivi artikli 11 kohase aegumistähtaja alguse määramise kontekstis, mida puudutas High Court of Justice'i esimene eelotsuse küsimus.

44. Aegumist käsitlevate eeskirjade osas näeb direktiiv 85/374 tootja vastutusele ette kahekordse ajalise piirangu.

45. Esiteks on artikli 10 lõikes 1 ette nähtud kolmeaastane aegumistähtaeg, mis algab päevast, mil kannatanu sai teada või oleks põhjendatult pidanud teada saama andmed kahju, puuduse ja tootja kohta. Kuigi see aegumistähtaeg on suhteliselt lühike, annab asjaolu, et see tähtaeg hakkab kulgema alles alates kesksete nõude aluseks olevate asjaolude teadasaamisest – või hooletuse tõttu mitteteadmisest –, võimaluse, et kõnealuse tähtaja kulgemine algab alles mitmeid aastaid pärast toote esmast kasutamist. Peale selle kohaldatakse artikli 10 lõike 2 kohaselt kõnealusele aegumistähtajale liikmesriikide õigusakte aegumistähtaja peatamise või katkemise kohta.

46. Lisaks sellele „liikuvale" kolmeaastasele aegumistähtajale näeb direktiivi artikkel 11 ette „kindlaksmääratud" kümneaastase aegumistähtaja, mis hakkab kulgema alates toote käibelelaskmisest, katkeb ainult kohtuasja algatamisega tootja vastu ning toob endaga kaasa kannatanule direktiivi alusel antud õiguste lõppemise. [13]

47. Kuigi otsuses O'Byrne rõhutas Euroopa Kohus direktiivi 85/374 põhjendusele 10 viidates, et selle kümneaastase aegumistähtaja eesmärk on tagada õiguskindlus kohtuasja kõigi poolte huvides ning et ta on selles mõttes olemuselt neutraalne, ei saa minu arvates tähelepanuta jätta, et artiklil 11 on direktiivi üldises kontekstis samuti ning eelkõige neutraliseeriv mõju tootja kasuks.

48. Nagu kohtujurist Geelhoed oma 2. juuni 2005. aasta ettepanekus kohtuasjas O'Byrne õigesti selgitas, [14] on direktiivi 85/374 eesmärk

13 – Kuna direktiivist tulenevad õigused lõppevad selle artikli 11 kohaselt pärast kümneaastase aegumistähtaja lõppu, siis käsitletakse seda tähtaega teoorias üldiselt mitte aegumistähtajana, vaid „õigustlõpetava tähtajana", mida siseriiklikke õigusmõisteid kaasates kirjeldatakse mh „von Amtwegen zu beachtende Ausschlussfrist" (Graf von Westphalen, F., *Produkthaftungshandbuch*, 2. kd, 2. trükk, München 1999, § 79, punkt 15), „vervaltermijn" (Dommering-van Rongen, L., *Productaansprakelijkheid*, Amsterdam 2000, lk 92 jj), „délai d'extinction" (le Tourneau, Ph., *Droit de la responsabilité et des contrats*, 6. trükk, Paris 2006, punkt 8461). Taoline siseriikliku õiguse tarbeks väljaarendatud mõistete kasutamine peidab endas siiski ohtu, et neis mõistetes olemuslikult sisalduvad menetlusõiguslikud põhimõtted kaasatakse kaudselt direktiivi artikli 11 tõlgendamisse. Peale selle viitab direktiivi põhjendus 10 sõnaselgelt „hüvitust taotleva hagi esitamise ühetaolisele aegumistähtajale". Seda arvesse võttes kirjeldasid Euroopa Kohus eespool 3. joonealuses märkuses viidatud otsuses O'Byrne ja kohtujurist Geelhoed oma ettepanekus samas kohtuasjas direktiivi 85/374 artikli 11 kohast kümneaastast tähtaega õigesti aegumistähtajana, kusjuures seda terminit tuleb mõista ühenduse õiguse tähenduses.

14 – Kohtujurist Geelhoedi ettepanek eespool 3. joonealuses märkuses viidatud kohtuasjas O'Byrne, punkt 29.

kaitsta tarbijat, sätestades tootja süüst sõltumatu vastutuse – kuigi võimalusega vastutusest vabaneda – juhul, kui kahju põhjuseks on tema toote puudus. See tootja vastutuse käsitlemine süüst sõltumatu vastutusena tuleneb vahetult direktiivi 85/374 põhjendusest 2, mille kohaselt on tahtlusest sõltumatu tootjapoolne vastutus ainus vahend, mille abil võib asjakohaselt lahendada tänapäevasele tehnoloogilisele tootmisele omaste riskide õiglase jaotamise probleemi. [15] Kõnealust süüst sõltumatu vastutusena käsitlemist kinnitab direktiivi sõnastuse ja ülesehituse analüüs. Nii kirjeldatakse hüvitatavat kahju järjekindlalt toote veast tingitud kahjuna, ilma et seejuures peetaks oluliseks tootja hooletut käitumist või kohustuste rikkumist. [16] Selles seoses kohaldatakse direktiivi 85/374 artikli 6 kohaselt toote puuduse hindamise kriteeriumina mitte tootja hoolsuskohustust, vaid tarbija õigustatud ootust. [17]

49. Tootja süüst sõltumatu vastutus on ajaliselt piiratud ja lõppeb direktiivi 85/374 artikli 11 kohaselt hiljemalt kümne aasta möödudes ajast, mil toode käibele lasti. Seda „kindlaksmääratud" kümneaastast tähtaega õigustab peamiselt asjaolu, et süüst sõltumatu vastutus kujutab endast tootjale suuremat

15 – Vt ainult Borghetti, J.-S., *La responsabilité du fait des produits. Etude de droit comparé*, Paris 2004, punkt 434, lk 432 jj.

16 – Vt ainult Taschner, H.C., „Product liability: basic problems in comparative law perspective", väljaandes *Product Liability in Comparative Perspective* (väljaandja Fairgrieve, D.), Cambridge 2005, lk 155, 161, kes rõhutab, et direktiivi 85/374 artikkel 4 eeldab koosseisu tasandil üksnes kahju, puuduse ja põhjusliku seose olemasolu, kusjuures tootja käitumine ei ole oluline. Tootja vastutus ei ole seega „fault based", vaid „defect based".

17 – Siiski on tootja vastutuse õigusdogmaatiline käsitlus eeskätt saksakeelses kirjanduses endaga kaasa toonud eriti elava õigusteadusliku arutelu, milles on tehtud ettepanekuid pidada tootja vastutust puudusega toote eest mitte üksnes süüst sõltumatuks vastutuseks, vaid ka riskivastutus, kombinatsioonina süüst sõltuva ja süüst sõltumatu vastutuse erinevatest elementidest, olenevalt puuduse tüübist, või ka kombinatsioonina riskivastutusest ja süüst sõltumatust tootevastutusest (vt ainult Oechsler, J., väljaandes: Staudinger, *Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch*, 2. rmt, Berlin 2002, Einl zum ProdHaftG, punkt 27). Ka teistes õiguskordades vastatakse küsimusele tootja vastutuse õigusliku olemuse kohta siseriikliku õiguskorra kontekstis väga erinevalt, mh kasutades selliseid mõisteid nagu „responsabilité quasi objective", „responsabilité mixte" (eespool 13. joonealuses märkuses viidatud le Tourneau, Ph., punkt 8350) või „responsabilité de plein droit" Prantsuse õigusteoorias, „risicoaansprakelijkheid" (van Empel, M., Ritsema, H.A., Aansprakelijkheid voor producten, 2. trükk, Deventer 1992, lk 53) ja „risicoaansprakelijkheid met schuldelementen" (eespool 13. joonealuses märkuses viidatud Dommering-van Rongen, L., lk 36) Madalmaade õigusteoorias, „objectieve aansprakelijkheid met eerbiedigend karakter" Belgia õigusteoorias (Wuyts, D., „Productaansprakelijkheid: een Richtlijn voor (n)iets?", *TBBR* 2008, lk 3, 7). Selles debatis jäetakse enamasti siiski tähelepanuta, et direktiiviga 85/374 kehtestati ühenduse õiguse vastutuse eeskiri, millele ei saa ilma pikemata kohaldada siseriikliku õiguse tarbeks väljaarendatud vastutuse mõisteid. Kuna direktiivi 85/374 sõnastuse, eesmärgi ja ülesehituse kohaselt just ei ole süü vastutuse eelduseks, tuleb direktiivis sätestatud vastutust käsitleda ühenduse õiguse seisukohast süüst sõltumatu vastutusena (õigesti väidetud Taschner, H.C., Frietsch, E., *Produkthaftungsgesetz und EG-Produkthaftungsrichtlinie*, München 1990, 2. trükk, Art. 1 Richtl., nr 2. Vt ka v. Bar, C., *Gemeineuropäisches Deliktsrecht*, II kd, München 1999, punkt 391, kes kirjeldab seda vastutust väga nüansirikkalt, kui rangel omistussüsteemil põhinevat vastutust).

koormust kui vastutus tavaliste lepingulise või lepinguvälise vastutuse eeskirjade alusel. Et mitte takistada tehnoloogia arengut, [18] hoida tootja täiendavat koormust teatud piirides ning anda võimalus sellise erilise vastutusega kaasnevad riskid kindlustada, [19] pidas seadusandja vajalikuks seada süüst sõltumatule vastutusele ajalised piirid ning tagada tootjale sellega kindlaksmääratud, ühenduse piires ühtne lõppkuupäev.

50. Direktiivi 85/374 üldises ülesehituses tuleb artiklis 11 sisalduvat kümneaastast tootja vastutuse ülempiiri seega käsitleda vastukaaluna tootevastutuse süüst sõltumatule iseloomule. Sellest tuleneb otseselt, et kõnealuse aegumistähtaja alguse nihutamine mõjutab tingimata direktiiviga loodud tasakaalu tootjate ja tarbijate huvide vahel. Kui aegumistähtaeg hakkab kulgema hiljem, ei suurene mitte ainult tarbija kaitse, vaid ka tootja vastutusrisk. Seevastu kui aegumistähtaeg hakkab kulgema varem, väheneb tarbija kaitse ja – paralleelselt sellega – tootja vastutusrisk.

51. Takistamaks aegumistähtaja põhjendamatut lühendamist tootja kahjuks, ei pidanud Euroopa Kohus otsuses O'Byrne „käibelelaskmise" tõlgendamisel tähtaja kulgemist vallandavaks sündmuseks esmajoones toote materiaalset üleandmist tootjalt teisele üksusele, vaid pigem tootja juhitavat tootmisprotsessi ning seoses sellega teostatavat kontrolli. Seejuures ei peeta toote üleandmist formaalselt tarneahelasse kuuluvale tütarettevõtjale toote käibelelaskmiseks, kui see üleandmine on puhtalt kontsernisisene tehing, ilma et tootja kaotaks seeläbi kontrolli toote üle.

52. Euroopa Kohus kasutas seega direktiivi 85/374 artikli 3 lõike 1 esimese lauseosa tähenduses tootja mõiste funktsionaalset tõlgendamist, vältimaks seda, et aegumistähtaeg võib hakata kulgema kontsernisiseste tehingute tagajärjel, kuigi toode ei ole tootja kontrolli alt veel väljunud. Vastupidine lahendus toonuks endaga kaasa selle, et tootjale antaks vahend, mis võimaldaks

18 – Kuigi tootja ei vastuta direktiivi artikli 7 punkti e kohaselt siis, kui ta tõestab, et toote käibelelaskmise ajal ei võimaldanud teaduslike ja tehniliste teadmiste tase puuduse olemasolu avastada, kannab tootja tõendamiskoormist ja seega ka selle vastutusest vabastava tõendi tõendamisriski. Seega võib kõnealune süüst vabastamise alus üksnes osaliselt kõrvaldada innovatsiooni takistamise riski, mida kätkeb endas süüst sõltumatut tootevastutus. Seda arvesse võttes rõhutatakse direktiivi 85/374 põhjenduses 11 õigesti, et ajapikku tooted vananevad, arendatakse välja kõrgemaid ohutusstandardeid ning teadus ja tehnoloogia liiguvad edasi; seetõttu oleks põhjendamatu panna tootjat oma toote puuduste eest vastutama piiramata ajaks.

19 – Asjakohases õigusteoorias viidatakse direktiivi 85/374 artikli 11 kohase kümneaastase aegumistähtaja kehtestamise peamise põhjusena eelkõige tootevastutusriski kindlustamise võimalusele; vt eespool 15. joonealuses märkuses viidatud Borghetti, lk 491 jj; van Wassenaer van Catwijck, A, *Productenaansprakelijkheid in Europees verband*, 2. trükk, Zwolle 1991, lk 104; Kullmann, H.J., *Produkthaftungsgesetz*, 2. trükk, Berlin 1997, lk 149.

kümneaastast aegumistähtaega toodete kontsernisisese ladustamise ja säilitamisega oluliselt lühendada, [20] mis viiks omakorda direktiiviga loodud tootja ja tarbija huvide tasakaalu rikkumiseni.

3. Teine ja kolmas eelotsuse küsimus: tootja kaasamine käimasolevasse menetlusse kostja asendamise abil

53. Teise ja kolmanda eelotsuse küsimusega, mille osas Euroopa Kohus pidi otsuses O'Byrne eelotsuse tegema, soovis eelotsusetaotluse esitanud kohus peamiselt teada, kas siseriiklik õigus võib anda kohtutele kaalutlusõiguse käsitleda hagi, mis on esitatud ekslikult mitte tootja, vaid teise isiku vastu „tootja vastu algatatud kohtuasjana" direktiivi 85/374 artikli 11 tähenduses (teine eelotsuse küsimus), ning kas artikli 11 kohaselt on selles kontekstis lubatud siseriiklik säte, mille alusel saab tootjat poole asendamise abil kostjana kaasata menetlusse, mis algatati enne kümneaastase tähtaja möödumist ekslikult teise ettevõtja vastu, kuigi poolte asendamise taotlus esitati alles pärast selle tähtaja möödumist ning kõnealuse tootja vastu ei ole seoses nimetatud tootega tähtaegselt ühtegi teist menetlust algatatud (kolmas eelotsuse küsimus).

54. Nendele – koos käsitletud – eelotsuse küsimustele vastates tuvastas Euroopa Kohus esiteks, et direktiiv ei reguleeri menetluslikke reegleid, mida tuleb rakendada, kui kannatanu esitab tootjavastutuse hagi, kuid eksib tootja isikus. Seega tuleb tingimused, millele vastavalt võib kohtuasjas poole asendada teise isikuga, kehtestada põhimõtteliselt siseriiklikus menetlusõiguses. [21]

55. Seejärel tõi Euroopa Kohus välja, et direktiiv näeb sellega reguleeritud küsimuste osas ette täieliku ühtlustamise ning artiklites 1 ja 3 sätestatud vastutavate isikute ringi määratlust tuleb pidada ammendavaks. Selle sätte alusel võib teisi isikuid käsitleda tootjana üksnes artiklis 3 ammendavalt loetletud juhtudel. [22]

56. Võttes arvesse eeltoodud kaalutlusi, jõudis Euroopa Kohus vastuses teisele ja kolmandale eelotsuse küsimusele järeldusele, et sellisel juhul nagu põhikohtuasjas tuleb tingimused, millele vastavalt võib kohtuasjas poole asendada teise isikuga, kehtestada

20 – Vt selle kohta ka kohtujurist Geelhoedi ettepanek eespool 3. joonealuses märkuses viidatud kohtuasjas O'Byrne, ettepaneku punkt 48 jj.

21 – Eespool 3. joonealuses märkuses viidatud otsus O'Byrne, punkt 34.

22 – Samas, punktid 35 ja 37.

põhimõtteliselt siseriiklikus menetlusõiguses. Hinnates sellise asendamise tingimuste täitmist, peab siseriiklik kohus tagama, et artiklites 1 ja 3 sätestatud direktiivi isikulist kohaldamisala järgitakse. [23]

poolte asendamise taotlus esitati alles pärast kümneaastase aegumistähtaja möödumist. High Court of Justice võttis ilmselgelt just selle tõlgenduse aluseks oma 20. oktoobri 2006. aasta otsusele, millega ta rahuldas vastustaja taotluse poolte asendamiseks. Ka House of Lords'i enamus näib pooldavat seda tõlgendust.

4. Euroopa Kohtu poolt teisele ja kolmandale eelotsuse küsimusele antud vastuse analüüs

59. Kuigi esimene tõlgendus on kooskõlas kohtuotsuse resolutiivosa sõnastusega, on otsuses O'Byrne minu arvates mitmeid kaudseid tõendeid selle kohta, et Euroopa Kohus jõudis selles otsuses vastupidisele järeldusele.

57. Kohtuotsuse O'Byrne põhjalik analüüs viib mind järeldusele, et Euroopa Kohtu vastusele teisele ja kolmandale eelotsuse küsimusele ning eriti nõudele, et hinnates poolte asendamise tingimuste täitmist, peab siseriiklik kohus tagama, et järgitakse direktiivi 85/374 isikulist kohaldamisala, võib anda kaks põhimõtteliselt erinevat tõlgendust.

60. Kõnealuse teise tõlgenduse kasuks räägib otsuse O'Byrne üldine analüüs, võttes eriti arvesse teise ja kolmanda küsimuse ümbersõnastamist Euroopa Kohtu poolt. Euroopa Kohus ühendas need mõlemad küsimused üheks küsimuseks ning vastas neile selles tähenduses, et poolte asendamise tingimused tuleb põhimõtteliselt kehtestada siseriiklikus õiguses, kuid siseriiklikud kohtud ei tohi taolise poolte asendamise tingimuste täitmise hindamisel direktiivi isikulist kohaldamisala siiski laiendada.

58. Esiteks võib otsust tõlgendada selles tähenduses, et – siseriikliku õiguse alusel kehtiv – poolte asendamine vastab direktiivi 85/374 tingimustele, kui „uus" kostja kuulub direktiivi 85/374 isikulisse kohaldamisalasse ning menetlus on ekslikult – ja seega heas usus –, kuid tähtaegselt algatatud mitte tootja, vaid teise ettevõtja vastu, kuigi

61. Taoline viide kohustusele järgida direktiivi 85/374 isikulist kohaldamisala välistaks

23 – Samas, punkt 39.

teisele eelotsuse küsimusele vastamisel ekslikult mitte tootja, vaid teise ettevõtja vastu esitatud menetluse käsitlemise „tootja vastu algatatud kohtuasjana" artikli 11 tähenduses, sest see viitaks sellele, et ettevõtjat, kes ei kuulu tootja mõiste alla artikli 3 tähenduses, peetakse tootjaks direktiivi 85/374 isikulist kohaldamisala arvestamata jättes.

62. Teisele küsimusele antud negatiivne vastus viitab samadel põhjustel sellele, et kolmandale eelotsuse küsimusele tuleb vastata eitavalt. Kuna ekslikult mitte tootja, vaid teise ettevõtja vastu algatatud menetlust ei saa käsitleda „tootja vastu algatatud kohtuasjana", siis ei ole sellel aegumist katkestavat mõju direktiivi 85/374 artikli 11 tähenduses ning tegeliku tootja vastu esitatud nõuded aeguvad pärast kümneaastase aegumistähtaja möödumist, kui tootja vastu ei algatata eraldi menetlust. Neid asjaolusid arvesse võttes on välistatud, et seejärel kaasataks poolte asendamise abil tootja kostjana juba käimasolevasse menetlusse, milles nüüdseks juba aegunud nõuded on esitatud teise ettevõtja vastu. Vastasel juhul käsitletaks kohtumenetlust teise ettevõtja kui tootja vastu *de facto* tegeliku tootja vastu algatatud menetlusena, mille Euroopa Kohus teisele eelotsuse küsimusele antud vastuses välistas.

B – *House of Lords'i eelotsusetaotlus*

1. Sissejuhatavad märkused

63. Oma 11. juuni 2008. aasta eelotsusetaotlusega soovib House of Lords, et Euroopa Kohus vaataks uuesti läbi küsimuse, kas kostja asendamine põhikohtuasja tingimustel oleks kooskõlas direktiiviga 85/374. Nimetatud eelotsuse küsimuse sõnastamisel lähtus House of Lords eeldusest, et põhikohtuasjas algselt kostjaks olnud tarnijat APMSD-d ei saa pidada tootjaks direktiivi 85/374 artikli 3 tähenduses ning et poolte asendamise taotlus esitati alles pärast direktiivi artiklis 11 sätestatud kümneaastase aegumistähtaja möödumist.

64. APSA väitis siiski, et põhikohtuasjas ei ole veel lõplikult välja selgitatud, kas APMSD-d saab käsitleda tootjana direktiivi 85/374 artikli 3 tähenduses. Samuti ei ole langetatud otsust, kas APSA vastu 16. oktoobril 2002. aastal esitatud hagi esitati enne direktiivi artikli 11 kohase kümneaastase tähtaja möödumist või mitte. Toimikus sisalduvatele andmetele tuginedes väidab eelkõige komisjon sellega seoses, et APMSD-d tuleb pidada tootjaks direktiivi artikli 3 tähenduses ning et eelotsuse küsimus tuleks vastavalt ümber sõnastada.

65. Euroopa Kohtu pädevusse ei kuulu küll põhikohtuasja asjaolude hindamine, kuid ta saab siiski anda eelotsusetaotluse esitanud kohtule kasulikke ja põhikohtuasja lahendamist hõlbustavaid juhiseid, pidades silmas juhtumi eripära.

66. Eeltoodut arvesse võttes analüüsin ma kõigepealt eelotsuse küsimust House of Lords'i valitud sõnastuses. Seejärel uurin ma eeldusi, millest House of Lords lähtus ning nende võimalikke tagajärgi eelotsuse küsimuse vastusele.

2. Võimatus asendada algne kostja tootjaga pärast direktiivi 85/374 artikli 11 kohase tähtaja möödumist

67. Keskne küsimus, mida tuleb uurida vastamaks House of Lords'i esitatud eelotsuse küsimusele, on see, kas ja millistel tingimustel võib siseriiklik õigus anda kannatanule võimaluse kaasata pärast direktiivi 85/374 artiklis 11 määratletud aegumistähtaja möödumist tootja kostjana menetlusse, mis algatati enne aegumistähtaja möödumist ekslikult tarnija vastu, ning esitada direktiivist tulenevad nõuded sel moel tootja vastu.

68. Minu arvates ei ole selline kostjate asendamine, kus menetlusse astub tootja, kes on pärast kümneaastase aegumistähtaja möödumist vastutusest vabastatud, kooskõlas direktiiviga 85/374.

69. Esiteks tuleb rõhutada, et väljakujunenud kohtupraktika kohaselt näeb direktiiv 85/374 sellega reguleeritud küsimuste osas ette liikmesriikide õigus- ja haldusnormide täieliku ühtlustamise. Liikmesriikidele tootevastutuse reguleerimiseks jäetud kaalutlusruum on täielikult määratletud direktiiviga 85/374 ning on tuletatav selle sõnastusest, eesmärgist ja ülesehitusest. [24]

70. Euroopa Kohus on samuti leidnud, et direktiivi 85/374 artiklit 13, mille kohaselt direktiiv ei riiva ühtki õigust, mis kannatanul võib olla tulenevalt lepingulist või lepinguvälist vastutust käsitlevast õigusaktist või käesoleva direktiivi teatavakstegemise hetkel

24 – Vt 4. juuni 2009. aasta otsus kohtuasjas C-285/08: Moteurs Leroy Somer (EKL 2009, lk I-4733, punkt 20 jj); 10. jaanuari 2006. aasta otsus kohtuasjas C-402/03: Skov Æg (EKL 2006, lk I-199, punkt 22 jj); 25. aprilli 2002. aasta otsus kohtuasjas C-52/00: komisjon *vs.* Prantsusmaa (EKL 2002, lk I-3827, punktid 16 ja 24); 25. aprilli 2002. aasta otsus kohtuasjas C-154/00: komisjon *vs.* Kreeka (EKL 2002, lk I-3879, punktid 12 ja 20); ja 25. aprilli 2002. aasta otsus kohtuasjas C-183/00: González Sánchez (EKL 2002, lk I-3901, punkt 25).

kehtivast vastutuse kohaldamise erikorrast, ei saa tõlgendada nii, et liikmesriikidele on jäetud võimalus kehtestada nimetatud direktiivis ettenähtust erinev üldine tootevastutuse kohaldamise kord. [25]

71. Vastavalt nendele juhistele määrab direktiiv 85/374 mitte üksnes tootja süüst sõltumatu vastutuse alampiiri, vaid ka ülempiiri, [26] ning artikli 11 kohast aegumise eeskirja tuleb vaieldamatult pidada ajalise vastutuse ülempiiri sätteks.

72. Direktiivi 85/374 artikli 11 tõlgendamine selle sõnastuse ja ülesehituse alusel näitab selles kontekstis eksimatult, et selle direktiivi alusel kannatanule antud õigused vastava tootja suhtes lõppevad täielikult pärast direktiivis sätestatud kümneaastase tähtaja möödumist. Selle sätte erinevates keeleversioonides kirjeldatakse õiguste lõppemist mh mõistetega „prenehajo", „erlöschen", „shall be extinguished", „s'éteignent", „se extinguirán", „si estinguono", „komen te vervallen". Nimetatud säte ei anna seega mingit alust oletuseks, et direktiivist tulenevad õigused võivad pärast nende lõppemist mingitel põhjustel uuesti taastuda.

73. Tõlgendus, et direktiivi 85/374 artikli 11 kohase aegumistähtaja saabudes kaovad lõplikult direktiivist tulenevad kannatanu õigused vabastatud tootja suhtes, vastab peale selle ka Euroopa Kohtu praktikale direktiiviga taotletavate eesmärkide kohta.

74. Viidates direktiivi 85/374 põhjendusele 1, on Euroopa Kohus väljakujunenud praktikas leidnud, et direktiivi eesmärk on mitte üksnes ära hoida erinevusi tarbijate kaitstuses, vaid ka kaubandusettevõtjate vahel konkurentsimoonutuste ärahoidmine ja kaupade vaba liikumise soodustamine. [27]

75. Kuna need kolm eesmärki eksisteerivad kõrvuti, ei ole tarbijakaitsel direktiivis 85/374 võrreldes ülejäänud kahe eesmärgiga

25 – Eespool 24. joonealuses märkuses viidatud otsused Moteurs Leroy Somer (punkt 22), Skov Æg (punkt 39), komisjon *vs.* Prantsusmaa (punkt 21), komisjon *vs.* Kreeka (punkt 17) ja González Sánchez (punkt 30).

26 – Direktiiv 85/374 ei välista muu lepingulise või lepinguvälise vastutuse siseriikliku korra kohaldamist, niivõrd kuivõrd see põhineb muudel alustel. Vt Magnus, U., „Die Produkthaftung des Zwischenhändlers vor dem EuGH", *GPR* 2006, lk 121, 123, kes rõhutab selles kontekstis õigesti, et direktiivi ei tule käsitleda kogu tootevastutuse temaatika regulatsioonina, vaid see kujutab endast üksnes selle probleemi osalist – kuid selles osas täielikult ühtlustavat – käsitlust süüst sõltumatu vastutuse meetme abil.

27 – Eespool 24. joonealuses märkuses viidatud otsused Moteurs Leroy Somer (punkt 29), komisjon *vs.* Prantsusmaa (punkt 17), komisjon *vs.* Kreeka (punkt 13) ja González Sánchez (punkt 26).

mingit eelisseisundit,[28] erinevalt paljudest teistest tarbijaid puudutavatest direktiividest.[29] Direktiivi 85/374 eesmärk on riski õiglane jaotamine kannatanu ja tootja vahel, mida kinnitatakse selgelt mh põhjenduses 7.[30]

76. Selles kontekstis on Euroopa Kohus väljakujunenud praktikas sedastanud, et siseriiklikud tarbijakaitse eeskirjad, mis lähevad direktiivis 85/374 sisalduvatest juhistest kaugemale, on taotletavat täielikku ühtlustamist arvesse võttes direktiiviga vastuolus.[31]

77. Nagu ma juba selgitasin, on direktiivi 85/374 artikli 11 kohase kümneaastase aegumistähtaja eesmärk selles kontekstis tagada tootjatele nende süüst sõltumatu vastutuse osas kindlaksmääratud lõppkuupäev. Sellega ei seata üksnes piir tootja täiendavale koormusele, vaid samal ajal muutub ka vastutusrisk lihtsamini kindlustatavaks.[32]

78. Mõlemaid nimetatud eesmärke on võimalik saavutada üksnes siis, kui kümneaastase

28 – Vt Schaub, R., „Abschied vom nationalen Produkthaftungsrecht? Anspruch und Wirklichkeit der EG-Produkthaftung", *ZeuP* 2003, lk 562, lk 570; Schroeter, U., „Zur historischen Auslegung sekundären Gemeinschaftsrechts und deren Grenzen am Beispiel der Produkthaftungsrichtlinie", *ELR* 2006, lk 296, 297; Whittaker, S., „Form and Substance in the Harmonisation of Product Liability in Europe", *ZeuP* 2007, lk 858, 866; Bacache, M., „La loi nº 98-389 du 19 mai 1998, 10 ans après", *Resp. civ. et assur.* 2008, étude 7, punkt 2.

29 – Eespool 24. joonealuses märkuses viidatud otsustes komisjon *vs.* Prantsusmaa (punkt 18), komisjon *vs.* Kreeka (punkt 14) ja González Sánchez (punkt 27) rõhutas Euroopa Kohus õigesti, et mõned tarbijaid puudutavad direktiivid näevad sõnaselgelt ette, et liikmesriigid võivad direktiivi kohaldamisalasse kuuluvates valdkondades anda või säilitada rangemaid tarbijakaitse eeskirju ning tagada tarbijatele sellega kõrgema kaitstuse taseme. Vt nõukogu 13. juuni 1990. aasta direktiivi 90/314/EMÜ reisipakettide, puhkusepakettide ja ekskursioonipakettide kohta (EÜT L 158, lk 59; ELT eriväljaanne 13/10, lk 132), artikkel 8; nõukogu 5. aprilli 1993. aasta direktiivi 93/13/EMÜ ebaõiglaste tingimuste kohta tarbijalepingutes (EÜT L 95, lk 29; ELT eriväljaanne 15/02, lk 288), artikkel 8; Euroopa Parlamendi ja nõukogu 20. mai 1997. aasta direktiivi 97/7/EÜ tarbijate kaitse kohta sidevahendi abil sõlmitud lepingute korral (EÜT L 144, lk 19; ELT eriväljaanne 15/03, lk 319), artikkel 14; Euroopa Parlamendi ja nõukogu 25. mai 1999. aasta direktiivi 1999/44/EÜ tarbekaupade müügi ja nendega seotud garantiide teatavate aspektide kohta (EÜT L 171, lk 12; ELT eriväljaanne 15/04, lk 223), artikli 8 lõige 2.

30 – Direktiivi 85/374 põhjenduse 7 kohaselt tähendab riski õiglane jaotamine kannatanu ja tootja vahel, et tootjal peaks olema võimalik end vastutusest vabastada, kui ta tõestab teatavate süüd välistavate asjaolude olemasolu.

31 – Põhimõttelise tähendusega otsusteks peetakse eespool 24. joonealuses märkuses viidatud otsuseid komisjon *vs.* Prantsusmaa ning komisjon *vs.* Kreeka. Nendes otsustes loeti direktiividega vastuolus olevaks: kahju mõiste laiendamine artikli 9 lõike 1 punktis b sätestatud tarbija 500 euro suuruse omavastutuse kohaldamata jätmise tõttu (otsused komisjon *vs.* Prantsusmaa, punkt 26 jj, ja komisjon *vs.* Kreeka, punkt 34), tootjavastutuse piiramatu kohaldamine tarnijale suhetes tarbijaga (otsus komisjon *vs.* Prantsusmaa, punkt 36 jj), täiendavate koosseisu tingimuste kasutamine artikli 7 punktide d ja e kohase vastutusest vabastamise puhul (otsus komisjon *vs.* Prantsusmaa, punkt 42 jj). Hilisemates otsustes loeti direktiividega vastuolus olevaks: õigusnorm, mille kohaselt peab tarnija suhetes tarbijaga üle võtma tootja vastutuse (eespool 24. joonealuses märkuses viidatud otsus Skov Æg; seda kinnitab 5. juuli 2007. aasta otsus kohtuasjas C-327/05: komisjon *vs.* Taani, EKL 2007, lk I-93), ja tarnija vastutusest vabastamise võimaluste piiramine artikli 3 lõike 3 alusel juhtudele, mil tootjat ei ole võimalik kindlaks teha (14. märtsi 2006. aasta otsus kohtuasjas C-177/04: komisjon *vs.* Prantsusmaa, EKL 2006, lk I-2461).

32 – Vt käesoleva ettepaneku punkt 47 jj.

tähtaja algus- ja lõpp-punkti kohaldatakse ühenduses ühtselt. Sel põhjusel määratletakse aegumistähtaja kulgemine direktiivi 85/374 artiklis 11 objektiivselt tuvastatavate kriteeriumide alusel: tähtaeg hakkab kulgema alates päevast, mil tootja toote käibele laseb, ning see kestab kümme aastat. Vältimaks olukorda, kus aegumise peatamise või katkemisega seotud liikmesriikide õigusnormid toovad endaga kaasa kümneaastase tähtaja erinevad siseriiklikud versioonid, sätestas seadusandja artiklis 11 aegumise katkemise alused ammendavalt selles mõttes, et ainult tootja vastu kohtuasja algatamine võib endaga kaasa tuua selle aegumise katkemise. Kui hagi ei esitata tootja, vaid teise isiku vastu, siis ei katkesta see kümneaastase tähtaja kulgu. [33]

79. Süstemaatilisest seisukohast kujutab direktiivi 85/374 artikli 11 kohane katkemise aluste ammendav regulatsioon endast selget tõendit selle kohta, et direktiivist tulenevaid õigusi, mis on artikli 11 kohaselt lõppenud, ei saa enam kohtulikult kaitsta, isegi mitte – siseriikliku menetlusõiguse kohaselt kehtiva – poolte asendamise abil juba tarnija vastu käimasolevas kohtuasjas. Kui kannatanu, kelle nõuded tootja suhtes on juba aegunud, suudaks selle tootja kaasata kostjana teise kohtuasja, milles esitatakse samad nõuded tarnija vastu, loodaks kokkuvõttes uus aegumise katkemise alus. Sellisel juhul võiks menetluse alustamine ekslikult tootjaks peetud ettevõtja vastu katkestada aegumise *de facto* ka tootja suhtes. Sellega ületataks artiklis 11 sisalduv tootja vastutuse ajaline ülempiir, mis on direktiiviga 85/374 taotletavat selle valdkonna täielikku ühtlustamist arvesse võttes aga välistatud.

80. Võttes arvesse eeltoodut, järeldan ma, et siseriiklik säte, mille alusel võib kannatanu kostjate asendamise abil kaasata kostjana menetlusse tootja, kes on direktiivi 85/374 artikli 11 kohase aegumistähtaja möödumise tõttu selle direktiivi alusel vastutusest vabastatud, kui see kannatanu on direktiivist tulenevad nõuded esitanud ekslikult, kuid tähtaegselt mitte tootja, vaid teise ettevõtja vastu, ei ole direktiiviga 85/374 kooskõlas.

33 – Oma ettepanekus eespool 3. joonealuses märkuses viidatud kohtuasjas O'Byrne (ettepaneku punkt 58) rõhutas kohtujurist Geelhoed õigesti, et kümneaastase tähtaja kulgemine ei katke, kui kannatanu on ekslikult esitanud hagi isiku vastu, kes ei ole tootja artikli 3 tähenduses. Vt ka eespool 17. joonealuses märkuses viidatud Taschner, H.C., Frietsch, E., Art. 11 Richtl., punkt 8, kes osundab asjaolule, et kui kohtuvaidluse käigus selgub, et kohtuasi on algatatud vale isiku vastu, siis on nõude esitamine tegeliku kostja vastu aegunud. Samal seisukohal on ka eespool 19. joonealuses märkuses viidatud Kullmann, H.J., lk 152.

3. House of Lords'i eelotsuse küsimuse eelduste ning nende direktiivi 85/374 kohaldamisele avalduva mõju analüüs

a) Aegumine direktiivi 85/374 artikli 11 alusel ja kostjate asendamine enne kõnealuse aegumistähtaja möödumist

81. Nagu ma juba selgitasin, väidab APSA, et eelotsusetaotluse aluseks olevad eeldused, et APMSD ei ole tootja direktiivi 85/374 artikli 3 tähenduses ning et APSA vastu esitati esimest korda hagi alles pärast kümneaastase aegumistähtaja möödumist, ei ole põhikohtuasjas veel otsustatud. Peale selle kaldub komisjon üheselt arvama, et APMSD-d tuleb artikli 3 lõike 3 kohaselt käsitleda tootjana, mistõttu soovitab ta eelotsuse küsimuse seda asjaolu arvesse võttes ümber sõnastada.

i) Aegumistähtaja kulgemine direktiivi 85/374 artikli 11 alusel sellisel juhul nagu põhikohtuasjas

83. Direktiivi 85/374 artikli 11 kohaselt kehtivad käesoleva direktiivi alusel kannatanule antud õigused 10 aastat alates päevast, mil tootja lasi toote käibele.

82. Kuna Euroopa Kohus võib anda eelotsusetaotluse esitanud kohtule kõik vajalikud juhised, mis lihtsustavad otsuse langetamist põhikohtuasjas, uurin ma lähemalt mõlemat House of Lords'i põhieeldust ning selgitan seejuures välja, kuidas tuleb direktiivi 85/374 artikli 11 kohast aegumistähtaja kulgemist reeglina määrata taolisel juhul nagu käesolevas põhikohtuasjas ning kuidas tuleb direktiivi kontekstis hinnata kostja asendamist tootjaga, kui poolte asendamise taotlus esitati enne aegumistähtaja möödumist. Seejärel analüüsin ma, millised tagajärjed tooks sellisel juhul nagu põhikohtuasjas endaga kaasa sellise tarnija nagu APMSD käsitlemine tootjana direktiivi 85/374 artikli 3 tähenduses.

84. Küsimus konkreetse päeva kohta, mil toode käibele lasti, esitati Euroopa Kohtule juba High Court of Justice'i esimese eelotsusetaotlusega ning Euroopa Kohus andis sellele otsuses O'Byrne ühese vastuse.

85. Euroopa Kohus leidis, et toode on käibele lastud alles siis, kui see on tootja juhitavast tootmisprotsessist väljunud ning jõudnud turustamisprotsessi, milles seda kasutamise

või tarbimise eesmärgil avalikkusele pakutakse. [34] Selles kontekstis ei käsitleta toote üleandmist formaalselt tarneahelasse kuuluvale tütarettevõtjale toote käibelelaskmisena, kui kõnealune üleandmine kujutab endast puhtalt kontsernisisest tehingut, ilma et tootja kaotaks sellega toote üle kontrolli. [35]

86. Kui siseriiklikud kohtud peaksid põhikohtuasjas lõpuks kinnitama, et APSA ja APMSD vahel on niivõrd tugev seotus, et APMSD ei saanud määrata oma käitumist kõnealuse vaktsiini suhtes iseseisvalt, siis oleks APMSD-le tarnitud vaktsiin käibele lastud alles alates päevast, mil viimane müüs selle kolmandale isikule.

87. Selles seoses nähtub eelotsusetaotlusest, et kuupäev, mil APSA saatis vaktsiini APMSD-le, on põhikohtuasjas väga täpselt määratud. Vaktsiin saadeti välja 18. septembril 1992 ning see jõudis APMSD-le 22. septembril 1992. Seevastu ei ole kindel täpne aeg, mil APMSD müüs vaktsiini tervishoiuministeeriumile. Eelotsusetaotluse esitatud kohtu andmetel toimus see võõrandamine „arvatavasti 1992. aasta septembri lõpus või oktoobri alguses". Vastustajat vaktsineeriti selle vaktsiiniga lõpuks 3. novembril 1992.

88. 16. oktoobril 2002 algatas vastustaja APSA vastu kohtuasja, et kaitsta talle direktiivi 85/374 alusel antud õigusi.

89. Kui kümneaastase aegumistähtaja kulgemine APSA suhtes algas alles vaktsiini üleandmisega tervishoiuministeeriumile, tuleb kõnealuse aegumistähtaja alguse määramiseks teha kindlaks täpne aeg, mil APMSD müüs vaktsiini tervishoiuministeeriumile. Olenemata küsimusest, kas sellisel juhul ei ole aegumistähtaja kulg APSA suhtes hagi esitamisega APMSD vastu juba õigeaegselt katkenud [36], oleks 16. oktoobril 2002 APSA vastu algatatud menetlus igal juhul algatatud enne kümneaastase tähtaja möödumist, kui vaktsiin oleks käibele lastud alles 16. oktoobril 1992 toimunud võõrandamisega tervishoiuministeeriumile või hiljem [37].

34 – Eespool 3. joonealuses märkuses viidatud otsus O'Byrne, punkt 32.

35 – Vt käesoleva ettepaneku punkt 39 jj.

36 – Vt käesoleva ettepaneku punkt 109 jj.

37 – Kuigi direktiiv 85/374 ei kehtesta selgelt tähtaja arvestamise meetodit, siis peab ka – taotletavat täielikku ühtlustamist arvesse võttes – tähtaja arvestamine toimuma kogu ühenduses ühtselt. Kõnealuse direktiiviga taotletavaid eesmärke arvesse võttes näib sobilik võtta üle paljude ühenduse õigusaktide aluseks olev arvestusmeetod, mille puhul vastavalt maksiimile *dies a quo non computatur in termino* ei arvestata juurde päeva, mil tähtaja kulgemise tingimuseks olev sündmus aset leiab (vt ainult Euroopa Kohtu kodukorra artikkel 80 jj). Sellega tagatakse eelkõige, et tarbija saab talle antud tähtaja täielikult ära kasutada (vt Euroopa Kohtu kodukorra artikli 80 jj kohta 15. jaanuari 1987. aasta otsus kohtuasjas 152/85: Misset, EKL 1987, lk 223). Direktiivi 85/374 artikli 11 kohane tähtaeg lõppeb sellekohaselt põhimõtteliselt selle päeva möödumisega, mis kannab kümnendal aastal sama kuupäeva, kui päev, mil toode käibele lasti.

90. Isegi kui vaktsiini tervishoiuministeeriumile müümise täpset aega, millest alates hakkas kulgema tähtaeg, ei ole enam võimalik tuvastada, vaid saab piiritleda perioodile 22. septembri 1992 – vaktsiini APMSD-le saabumise aeg – ja 3. novembri 1992 – vastustaja vaktsineerimine – vahel, oleks kohtuasja algatamisega APSA vastu 16. oktoobril 2002 aegumistähtaja kulgemine igal juhul õigel ajal katkestatud. Kui APSA tahab esitada aegumise vastuväite, peab ta tõestama ka vaktsiini käibelelaskmise aja. [38] Kui APSA suudab tootjana piiritleda selle aja üksnes teatud perioodiga, mis algab rohkem kui kümme aastat enne hagi esitamise tähtaega, kuid lõppeb vähem kui kümme aastat enne seda päeva, ei kanna APSA tootjana aegumise täpse algusaja määramisel mitte üksnes tõendamiskoormist, vaid ka tõendamisriski. [39] Kui käibelelaskmise aega ei ole täpselt kindlaks tehtud, siis oleks ka sellisel juhul 16. oktoobri 2002. aasta kohtumenetlus APSA vastu algatatud igal juhul õigel ajal ning omaks seega aegumist katkestavat mõju.

ii) Võimalus asendada algne kostja tootjaga enne direktiivi 85/374 artikli 11 kohase aegumistähtaja möödumist

91. Direktiiv 85/374 ei reguleeri menetluslikke reegleid, mida tuleb rakendada, kui kannatanu soovib esitada tootja vastu hagi, et kaitsta selle direktiivi alusel talle antud õigusi. Kui siseriiklik menetlusõigus näeb ette võimaluse asendada juba käimasolevas menetluses kostja teise kostjaga ning kaitsta selle abil oma õigusi kohtumenetlusse kaasatud kostja vastu, siis tuleb sellist kostjate asendamist käsitleda põhimõtteliselt tootja vastu hagi esitamise lubatava viisina.

92. Kuniks direktiivi 85/374 artikli 11 kohane aegumistähtaeg ei ole veel möödunud, võib seega kaasata tootja – siseriikliku menetlusõiguse kohaselt kehtiva – poolte asendamise raames kostjana teise menetlusse, milles tootevastutusega seotud kahjunõuded on ekslikult esitatud teise ettevõtja vastu.

38 – Vt eespool 17. joonealuses märkuses viidatud Taschner, H.C., Frietsch, E., Art. 11 Richtl., punkt 4; ja eespool 13. joonealuses märkuses viidatud Dommering-van Rongen, L., lk 173.

39 – Vt Schmidt-Salzer, J., *Kommentar EG-Richtlinie Produkthaftung*, 1. köide, Heidelberg 1986, Art. 11, punkt 14; eespool 15. joonealuses märkuses viidatud Borghetti, J.-S., punkt 512, lk 492, eeskätt 271. joonealune märkus; eespool 13. joonealuses märkuses viidatud Graf von Westphalen, F., § 79, punkt 17.

93. Sama peab kehtima juhul, kui kannatanu on direktiivi 85/374 artikli 11 kohase aegumistähtaja kulgemise katkestanud tootja vastu eraldi hagi esitamisega. Kuna taolise aegumistähtaja katkestamise mõju ulatub konkreetsest menetlusest kaugemale, oleks direktiiviga 85/374 kooskõlas, kui esimese menetluse järgselt saaks tootja – siseriikliku õiguse kohaselt kehtiva – poolte asendamise abil kaasata kostjana teise menetlusse, milles on samad nõuded ekslikult esitatud teise ettevõtja vastu.

b) Tarnija direktiivi 85/374 artikli 3 tähenduses tootjana käsitlemise tagajärjed

94. Poolte esitatud andmetest ning toimikus sisalduvast teabest nähtub, et siseriiklikud kohtud ei ole põhikohtuasjas andnud veel hinnangut APMSD käsitlemise kohta tootjana direktiivi 85/374 artikli 3 tähenduses. Järgnevalt käsitlen ma selles kontekstis sellise tarnija nagu APMSD direktiivi artikli 3 lõike 1 esimese lauseosa või lõike 3 tähenduses tootjaks pidamise tingimusi ja tagajärgi.

i) Tarnija käsitlemine tootjana direktiivi 85/374 artikli 3 lõike 1 esimese lauseosa või lõike 3 tähenduses

95. Tootja mõiste funktsionaalse tõlgendamise kohaselt, mille Euroopa Kohus võttis aluseks oma otsuses O'Byrne, kuulub toodet tarniv üksus tootja mõiste alla *stricto sensu* direktiivi 85/374 artikli 3 lõike 1 esimese lauseosa tähenduses, kui tootja ja tarnija vaheline seotus on nii tugev, et ka pärast kauba üleandmist tarnijale säilitab tootja *de facto* kontrolli üleantud toote üle [40]. Kui siseriiklikud kohtud leiaksid põhikohtuasjas lõpuks, et eksisteerib selline tugev seotus, tuleks APMSD-d koos APSA-ga sellekohaselt pidada tootjaks direktiivi 85/374 artikli 3 lõike 1 esimese lauseosa tähenduses.

96. Lisaks sellele käsitletakse direktiivi 85/374 artikli 3 lõike 3 kohaselt tootjana toote iga tarnijat, kui tootjat ei ole võimalik kindlaks teha ning tarnija ei tee kannatanule mõistliku aja jooksul teatavaks tootja või talle toote tarninud isiku andmeid.

97. Seega tuleb tarnija käsitlemine tootjana direktiivi 85/374 artikli 3 lõike 3 tähenduses kõne alla sellistel juhtudel, mil kannatanu ei suutnud tootja isikut direktiivi artikli 3 lõike 1

40 – Vt käesoleva ettepaneku punkt 39 jj.

tähenduses kindlaks teha. Võttes arvesse kõnealuse sätte üheselt mõistetavat sõnastust, ei piisa siiski pelgalt tootja isiku mitteteadmisest. Kannatanu peab lisaks sellele tõendama, et ta ei suutnud tootja isikut tuvastada [41]. Direktiiv jätab lahtiseks, mis põhjustel ei ole tootja isik kannatanule teada, mistõttu on siseriiklike kohtute ülesanne hinnata, kas konkreetse juhtumi asjaolusid arvesse võttes oli toote valmistaja tuvastatav või mitte [42].

98. Direktiivi 85/374 artikli 3 lõike 3 kohaldamine eeldab peale selle, et tarnija ei ole kannatanule mõistliku aja jooksul teinud teatavaks tootjat või talle toote tarninud isikut. Kuigi direktiiv ei sisalda mingeid täiendavaid juhiseid tarnijale antud vastamisperioodi pikkuse kohta, tuleb lähtuda sellest, et nimetatud periood hakkab kulgema ajast, mil kannatanu esitas talle direktiivi alusel antud õiguste kaitseks tarnija vastu hagi. Vältimaks seda, et tarnija teeb tootja nimetamise viivitamisega kannatanule tootja vastu hagi esitamise raskemaks või – kümneaastase aegumistähtaja kulgemist arvesse võttes – koguni täiesti võimatuks, tuleb lähtuda sellest, et vastamise tähtaeg tootja või tarnijale endale tarninud isiku nimetamiseks hakkab kulgema hiljemalt alates ajast, mil kannatanu nõudis tarnijalt tootevastutuse eeskirjade alusel ametlikult kahjuhüvitist kas märgukirjaga või kohtumenetluse algatamisega. Seejuures hakkab tähtaeg kulgema üksnes siis, kui nõue on toodet arvesse võttes piisavalt spetsiifiline.

99. Direktiivi 85/374 artikli 3 lõike 3 kohaselt saab tarnija vältida enda käsitlemist tootjana ainult sellega, et ta nimetab tootja või talle endale tarninud isiku. Kui tarnija teab tootja või talle tarninu isikut, siis ei piisa vastutusest vabastamiseks teatest, et ta ei ole ise tootja. Pigem peab tarnija ka ilma kannatanu asjakohase nõudeta andma mõistliku tähtaja jooksul kogu vajaliku teabe. [43]

41 – Vt ainult eespool 13. joonealuses märkuses viidatud Dommering-van Rongen, L., lk 92 jj.

42 – Tavaliselt on sellistel juhtudel tegemist märgistamata või selliste toodetega, mille pakendile või kasutusjuhendile ei ole lisatud andmeid; vt eespool 17. joonealuses märkuses viidatud Taschner, H.C., Frietsch, E., Art. 3 Richtl., punkt 24.

43 – Vt eespool 17. joonealuses märkuses viidatud Taschner, H.C., Frietsch, E., Art. 3 Richtl., punkt 28; eespool 41. joonealuses märkuses viidatud Dommering-van Rongen, L., lk 93. Selles kontekstis on problemaatilised siseriiklikud ülevõtmissätted, mis näevad ette üleskutset tootja või tarnijale endale tarninud isiku nimetamiseks, nagu nt Saksa Produkthaftungsgesetz'i (tootevastutuse seadus) § 4 lõige 3 (ühekuuline vastamise tähtaeg alates üleskutse esitamisest); Inglise Consumer Protection Act'i 1987 (1987. aasta tarbijakaitse seadus) punkti 2 alapunkt 3 (mõistlik vastamise tähtaeg alates üleskutse esitamisest); Iiri Liability For Defective Products Act'i 1991 (1991. aasta tootevastutuse seadus) punkti 2 alapunkt 3 (mõistlik vastamise tähtaeg alates üleskutse esitamisest). Vt Hodges, C., „Product liability of suppliers: the notification trap", *ELRev* 2002, 27(6), lk 758, 764.

ii) Tarnija direktiivi 85/374 artikli 3 lõike 1 esimese lauseosa või lõike 3 tähenduses tootjana käsitlemise tagajärjed

100. Kui siseriiklikud kohtud jõuavad põhikohtuasjas lõpuks järeldusele, et APMSD-d tuleb pidada tootjaks direktiivi 85/374 artikli 3 lõike 1 esimese lauseosa või artikli 3 lõike 3 tähenduses, vastutaks APMSD kõnealuse direktiivi sätete alusel tootjana kahju eest, mis tekkis vaktsiini puuduse tõttu.

101. Võttes arvesse asjaolu, et kannatanu esitas põhikohtuasjas tootevastutusega seotud nõuded juba 2. novembril 2000 kohtus APMSD vastu ning hagi põhjendus toimetati kätte 1. augustil 2001, oleks direktiivi 85/374 artikli 11 kohane aegumistähtaeg APMSD suhtes õigel ajal katkestatud.

102. Peale selle ei välista taoline APMSD tootjana käsitlemine täiendavat hagi esitamist APSA vastu. Juhuks, kui direktiivist tulenevad nõuded esitatakse mitme tootja vastu, näeb direktiivi artikkel 5 sõnaselgelt ette nende tootjate solidaarse vastutuse kannatanu ees, ilma et see piiraks tootjate vahelist regressiõigust siseriiklike õigusaktide alusel.

103. Seejuures tuleks siiski meeles pidada, et hagi esitamine paljudest tootjatest ühe vastu direktiivi 85/374 artikli 3 tähenduses katkestab nimetatud direktiivi artikli 11 kohase aegumise kulgemise põhimõtteliselt üksnes selle tootjaga, kelle vastu hagi esitati. Siiski ei tohi ka selles aegumise kontekstis jätta tähelepanuta direktiivi 85/374 artikli 3 lõike 1 esimeses lauseosas sätestatud tootja mõiste funktsionaalse tõlgendamise tagajärgi. [44]

104. Olgugi, et direktiivi ülesehituse kohaselt vastutavad kõik valmistamisprotsessis osalevad tootjad tarbija ees solidaarselt, kui lõpptoode on puudustega, tuleb direktiivi 85/374 artiklis 11 sisalduv aegumistähtaeg põhimõtteliselt iga kaasatud tootja osas eraldi kindlaks määrata.

105. Komisjon teeb oma kirjalikes märkustes ettepaneku kasutada teistsugust tõlgendust, mille kohaselt võiks hagi esitamine ühe direktiivi 85/374 artikli 3 lõike 3 tähenduses tootjana käsitletava tarnija vastu peatada artikli 11 kohase aegumistähtaja kulgemise artikli 3 lõike 1 esimeses lauseosas sätestatud tootja suhtes. Taoline tõlgendus viib kokkuvõttes siiski selleni, et hagi esitamine ühe tootja vastu artikli 3 tähenduses katkestaks kümneaastase aegumistähtaja kõikide tootjate suhtes artikli 3 tähenduses. See lähenemine on

44 – Vt käesoleva ettepaneku punkt 109 jj.

vastuolus direktiivi 85/374 eesmärkidega, jätab tähelepanuta Euroopa Kohtu praktika ning istungil taganes komisjon järelepärimise peale mõnevõrra sellest tõlgendusest.

106. Esiteks tuleb viidata asjaolule, et otsuses O'Byrne keskendus Euroopa Kohus – aegumistähtaja kulgemist vallandava – käibelelaskmise puhul tootmisprotsessile, mida konkreetne tootja spetsiifilise toote puhul juhtis. Selles kontekstis laseb koostisosa tootja või (koostisosa) tootjana käsitletav tarnija, kes müüb oma koostisosa järgmisele koostisosa või lõpptoote tootjatele, kõnealuse toote tavaliselt käibele, mistõttu tema suhtes kohaldatav direktiivi artikli 11 kohane aegumistähtaeg hakkab kulgema sellest hetkest. [45] Kui mitu tootjat või tootjana käsitletavat tarnijat on ühendatud ühte väärtusahelasse, tuleb aegumistähtaja algus iga tootja suhtes määrata järelikult eraldi. Kui nüüdsest katkestaks kohtuasja algatamine ühe tootja või tootjana käsitletava tarnija vastu aegumise kulgemise kõigi teiste asjaomaste tootjate ning tootjana käsitletavate tarnijate suhtes, ja seda hoolimata asjaolust, kas nad on kunagi menetlusse kaasatud või sellest teada saanud, siis oleks see väga raskesti ühildatav otsuses O'Byrne järgitud lähenemisega, et käsitletakse konkreetset üksikjuhtu.

107. Lisaks tuleb meenutada, et direktiivi 85/374 artikli 11 kohase aegumistähtaja eesmärk on põhimõtteliselt tagada tootjatele nende süüst sõltumatu vastutuse osas kindlaksmääratud lõppkuupäev. [46] Kõnealuse vastutuse ajalise piiramise aluseks on ka tõendamisega seotud kaalutlused, sest artikli 7 punktis e (arendusrisk) ja punktis f (puudusteta koostisosa) ette nähtud lõpptootja või koostisosa tootja süüst vabastamise alused nõuavad tõendit toote seisundi kohta selle käibelelaskmise ajal. Kuna tootjad kannavad mitte üksnes tõendamiskoormist, vaid ka tõendamisriski, samas kui seda süüst vabastavat tõendit on aja möödudes üha raskem esitada, siis läheks direktiiviga 85/374 loodud huvide tasakaaluga vastuollu, kui kümneaastast aegumistähtaega kõikide väärtusahelasse kuuluvate tootjate suhtes saaks katkestada hagi esitamisega teise tootja või tootjana käsitletava tarnija vastu ning seega ilma teiste tootjate teadmiseta, eriti kuna sellised menetlused võivad kesta väga kaua.

108. Minu arvates ei saa õigeaegne hagi esitamine tarnija vastu järelikult omada aegumist katkestavat mõju tootja suhtes direktiivi artikli 3 lõike 1 tähenduses ka siis, kui siseriiklike kohtute arvates tuleb tarnijat käsitleda tootjana direktiivi artikli 3 lõike 3 tähenduses.

45 – Vt eespool 13. joonealuses märkuses viidatud Graf von Westphalen, F., § 79, punkt 18; eespool 19. joonealuses märkuses viidatud Kullmann, H.J., lk 151; eespool 17. joonealuses märkuses viidatud Wuyts, D., punkt 41; eespool 13. joonealuses märkuses viidatud Dommering-van Rongen, L., lk 173 jj; eespool 17. joonealuses märkuses viidatud van Empel, M., Ritsema, H.A., lk 83.

46 – Vt käesoleva ettepaneku punkt 47 jj.

109. Kui aga siseriiklikud kohtud peaksid põhikohtuasjas jõudma järeldusele, et sellist tarnijat nagu APMSD-d tuleb APSA juhitud tootmisprotsessis osalemise tõttu käsitleda koos viimasega tootjana direktiivi 85/374 artikli 3 lõike 1 esimese lauseosa tähenduses, siis võib õigeaegsel hagi esitamisel APMSD vastu tõesti olla aegumist katkestav mõju APSA suhtes.

110. Selle hüpoteesi puhul on määravaks asjaolu, et tarnijat, kes on tootja juhitud tootmisprotsessiga piisavalt tihedalt seotud, tuleb koos viimasega käsitleda tootjana direktiivi artikli 3 lõike 1 esimese lauseosa tähenduses. Kuna mõlemaid kõnealuseid üksusi tuleb tootja mõiste funktsionaalset tõlgendamist arvesse võttes pidada üheks tootjaks artikli 3 lõike 1 esimese lauseosa tähenduses, peab ka aegumistähtaeg kulgema mõlema üksuse suhtes samamoodi.

111. Selles kontekstis ühtlustas Euroopa Kohus otsuses O'Byrne pärast tarbijate ja tootjate huvide hoolikat kaalumist direktiivi 85/374 artikli 11 kohase kümneaastase aegumistähtaja alguse *stricto sensu* tootja jaoks ning tema tootmisprotsessis osaleva tarnija jaoks, võttes aluseks päeva, mil tarnija laseb toote käibele. Võttes arvesse samasugust huvide kaalumist, peab ka selle aegumistähtaja kulgemine olema ühtne.

112. Kuna direktiivi artikli 11 kohase aegumistähtaja kulgemist saab katkestada üksnes kohtuasja algatamisega, eeldab aegumistähtaja ühtne kulgemine artikli 3 lõike 1 esimese lauseosa tähenduses ühiselt tootjana käsitletavate tootja ja tarnija suhtes seda, et kohtuasja algatamine tarnija vastu katkestab kümneaastase aegumistähtaja kulgemise mitte ainult selle tarnija suhtes, vaid ka tootja suhtes, kelle tootmisprotsessis tarnija osaleb.

113. Võttes arvesse eeltoodut, leian ma seega, et – siseriiklike kohtute poolt hinnatav – toote tarnija käsitlemine selle tootjana viib selleni, et kõnealune tarnija vastutab direktiivi artikli 1 kohaselt toote puudusest põhjustatud kahju eest, olenemata sellest, kas teda käsitletakse tootjana direktiivi artikli 3 lõike 1 tähenduses või artikli 3 lõike 3 tähenduses. Tarnija käsitlemine tootjana direktiivi artikli 3 lõike 1 esimese lauseosa tähenduses toob lisaks endaga kaasa ka selle, et selle tootja kümneaastane aegumistähtaeg, kelle tootmisprotsessis tarnija osaleb, hakkab kulgema alles alates ajast, mil tarnija toote käibele laseb.

Samas katkestab nimetatud tarnija vastu algatatud kohtuasi sel juhul direktiivi artikli 11 kohase aegumise kulgemise ka tootja suhtes, kelle tootmisprotsessis tarnija osaleb.

4. Kokkuvõte

114. Võttes arvesse eespool toodud kaalutlusi, leian ma, et siseriikliku menetlusõiguse kohaselt kehtiv poolte asendamine, millega kaasatakse tootja kostjana menetlusse, mis puudutab direktiivist 85/374 tulenevate õiguste kaitsmist, kujutab endast kõnealuse direktiiviga kooskõlas olevat hagi esitamise vormi selle tootja vastu, tingimusel, et viimane ei olnud poolte asendamise taotluse esitamise ajal direktiivi artikli 11 kohase aegumistähtaja möödumise tõttu vastutusest vabastatud.

115. Kui siseriiklikud kohtud jõuavad põhikohtuasjas lisaks ka järeldusele, et APMSD-d tuleb käsitleda tootjana direktiivi artikli 3 lõike 1 esimese lauseosa või lõike 3 tähenduses, vastutaks direktiivi 85/374 artikli 1 kohaselt ka APMSD toote puudusest põhjustatud kahju eest. APMSD käsitlemine tootjana artikli 3 lõike 1 esimese lauseosa tähenduses tooks endaga samas kaasa ka selle, et hagi esitamine APMSD vastu katkestaks direktiivi artikli 11 kohase aegumistähtaja kulgemise ka APSA suhtes, kelle tootmisprotsessis APMSD osales.

VII. Ettepanek

116. Tuginedes esitatud põhjendustele, teen Euroopa Kohtule ettepaneku vastata House of Lords'ile järgmiselt:

Siseriiklik säte, mis lubab nõukogu 25. juuli 1985. aasta direktiivi 85/374/EMÜ liikmesriikide tootevastutust käsitlevate õigus- ja haldusnormide ühtlustamise kohta,

alusel algatatud kohtuasjas asendada kostjaks oleva tarnija poolte asendamise abil tootjaga, on nimetatud direktiiviga kooskõlas, tingimusel, et tootja ei olnud poolte asendamise taotluse esitamise ajal direktiivi 85/374 artikli 11 kohase aegumistähtaja möödumise tõttu vastutusest vabastatud.

Kui tarnijat tuleb käsitleda tootjana direktiivi 85/374 artikli 3 tähenduses, vastutab ta selle direktiivi artikli 1 kohaselt toote puudusest põhjustatud kahju eest. Tarnija käsitlemine tootjana direktiivi 85/374 artikli 3 lõike 1 esimese lauseosa tähenduses toob endaga samas kaasa ka selle, et kohtuasja algatamine kõnealuse tarnija vastu katkestaks direktiivi 85/374 artikli 11 kohase aegumistähtaja kulgemise ka tootja suhtes, kelle tootmisprotsessis tarnija osaleb.